

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЄС У ВОДНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ

А. О. Яхнюк

здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня, група ЕКО – 51м,
навчально-науковий інститут агроекології та землеустрою
Науковий керівник – д.б.н., професор О. О. Бедункова

*Національний університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне, Україна*

Статтю присвячено аналізу проблем та викликів, з якими стикається Україна на шляху імплементації екологічного законодавства водного сектору. З'ясовано, що в процесі інтегрування європейського законодавства Україна здійснює вдосконалення національної нормативної бази, стикається з необхідністю впровадження нових світових підходів до питань управління водними ресурсами. Зроблено заключення про доцільність подальшого розвитку співпраці України з європейськими інституціями задля захисту водних ресурсів та гарантування безпеки і здоров'я населення.

Ключові слова: водне законодавство, Європейський Союз, екологічне право, імплементація.

The article is devoted to the analysis of problems and challenges faced by Ukraine on the way of implementation of environmental legislation of the water sector. It was found that in the process of integration of European legislation, Ukraine is improving the national regulatory framework, while facing the need to introduce new world approaches to water management. The conclusion is made about the expediency of further development of cooperation between Ukraine and European institutions in order to protect water resources and ensure the safety and health of the population.

Keywords: water legislation, European Union, environmental law, implementation.

На сьогодні наш світ зіштовхується з серйозними екологічними викликами, які поглиблюються у зв'язку зі зростанням населення та індустріалізацією. ЄС є лідером у розробці та впровадженні сучасних екологічних стандартів, які допомагають захистити природні ресурси та забезпечити екологічну безпеку багатьох людей. Україна є країною, що прагне до глибокої інтеграції з цими структурами, проте стикається з проблемою впровадження європейських норм у власне законодавство. Однією з найважливіших сфер, яка потребує гармонізації з європейськими стандартами, є водне законодавство.

Оскільки водні ресурси – це стратегічний екологічний актив держави, погіршення їхніх якостей є неприпустимим. Угодою про асоціацію між Україною та ЄС передбачено, що Україна має імплементувати положення Директиви 2000/60/ЄС «Про встановлення рамок діяльності Співтовариства у сфері водної політики».

Відповідно до Директиви 2000/60/ЄС держави – члени вживають необхідних заходів, щоб запобігти погіршенню стану всіх масивів поверхневої води.

Останніми роками велика кількість досліджень була приурочена до імплементації екологічного права Європейського Союзу в національному Водному кодексі України. У науковій літературі з'явилося чимало публікацій, де висвітлювались найновіші зміни в законодавстві ЄС та їх вплив на країни-члени, в тому числі Україну [1]. Доволі

інформативним є дослідження, проведене К. Іваненко, яке зосереджується на порівняльному аналізі водних законодавчих актів ЄС та України. Воно не лише розкриває відмінності у підходах до водних ресурсів, але й дає рекомендації щодо узгодження законодавства для досягнення відповідності стандартам Європейського Союзу [2]. Варто відмітити і дослідження українських вчених, в яких вивчалась ефективність імплементації європейських стандартів у країнах-членах ЄС та можливість узгодження водних стандартів серед країн ЄС [3; 4].

Більшість досліджень підкреслюють деякі специфічні проблеми, які Україна вирішує в процесі імплементації європейських стандартів. Ці виклики включають в себе складнощі у питаннях водопостачання та відведення стічних вод, нестачу ресурсів для модернізації водокористування та проблеми, пов'язані зі збереженням водних екосистем. Враховуючи цей аналіз та підсумки минулих досліджень, ми проводимо подальший розгляд та розробку теми, зосереджуючись на знаходженні пропонуваніх рішень щодо впровадження екологічного права ЄС у водній законодавчій прості України.

Метою даної статті є проведення поглибленого аналізу процесу імплементації екологічного права Європейського Союзу в контексті водного права України. Предметом дослідження є законодавчі, нормативні та реформаторські акти, спрямовані на гармонізацію національного законодавства з європейськими стандартами у сфері водних ресурсів. Аналізуючи цей процес, ми спробували зрозуміти успіхи, труднощі та перспективи України у впровадженні європейських стандартів водних ресурсів та охорони навколишнього середовища.

Водний кодекс України визначає ключові аспекти використання та охорони водних ресурсів в країні. Відповідно до його положень, водні об'єкти класифікуються за своїми параметрами, надаючи основу для систематизації управління ними. Водний кодекс передбачає дотримання норм якості води задля запобігання її забруднення, що спрямовано на збереження екосистем і здоров'я населення [5]. Кодекс регулює відведення стічних вод та обмежує скиди забруднюючих речовин у води.

Однією з важливих складових Водного кодексу є порядок отримання дозволів на водокористування, а також умови їх отримання водокористувачами, що гарантує контроль раціональності використання водних ресурсів [6]. Водний Кодекс надає правові механізми вирішення конфліктів щодо водокористування, створюючи процедури регулювання спорів. Водний Кодекс особливу увагу зосереджує на економічних стимулах для раціонального водокористування, сприяючи сталому розвитку країни [7]. Крім того, Кодекс забезпечує участь громадськості в процесах управління водними ресурсами, надаючи можливість громадянам та організаціям висловлювати їхні погляди та зауваження.

Впровадження інноваційних технологій у сферу водокористування є однією з головних цілей національної стратегії в управлінні водними ресурсами [8], крім того Водний Кодекс України забезпечує відповідальність за порушення водного законодавства, встановлюючи штрафи та санкції для тих, хто порушує правила водокористування.

Порівняння норм Водного кодексу України з вимогами європейського екологічного права є надзвичайно актуальним завданням у зв'язку з європейською інтеграцією України. Європейське екологічне право є великою системою стандартів, яка визначає принципи раціонального використання та охорони водних ресурсів [9]. Порівнюючи його із Водним кодексом України, можна виділити кілька ключових аспектів.

По-перше, європейське екологічне право вимагає жорстких норм щодо якості води та вмісту забруднюючих речовин у водних об'єктах [10]. Водний кодекс України також встановлює стандарти, але вони можуть бути менш жорсткими порівняно з європейськими нормами.

По-друге, ЄС акцентує увагу на участі громадськості в процесах ухвалення рішень щодо водних ресурсів, що забезпечують більшу прозорість та демократичність у вирішенні важливих питань водного сектора [11]. Український Водний кодекс також забезпечує участь громадськості, але його реалізація може вимагати подальших удосконалень.

По-третє, згідно з європейським екологічним правом, водні ресурси повинні бути раціонально використані та спрямовані на досягнення сталого розвитку [12]. Водний кодекс України також закликає до сталого використання ресурсів, але його імплементація та ефективність можуть потребувати додаткових заходів у сфері екологічної освіти та контролю.

Загалом, порівнюючи норми Водного кодексу України з європейськими стандартами, можна помітити схожість як у спільних цілях досягнення стійкості використання водних ресурсів, так і в окресленні потреб у подальших зусиллях раціонального поведіння з водними ресурсами.

Україна стикається з важливими проблемами у сфері управління водними ресурсами, що є спільними для багатьох країн, але особливо актуальні для європейських амбіцій нашої країни. Європейське законодавство встановлює високі стандарти управління водними ресурсами. З аналізу цільової спрямованості Водного кодексу України (ВКУ) і Водної рамкової директиви (ВРД) головною перепорою імплементації європейського регулювання скидання забруднюючих речовин є концептуальні відмінності ВКУ від ВРД та інших загальних та секторальних екологічних директив ЄС. Розбіжності стосуються правової основи спеціальних понять, таких як «якість води», «забруднення» та «забруднювачі». ВКУ, який існує з 1995 року (як правонаступник кодексу колишньої УРСР), в основному спрямований на відносини у сфері господарського використання водних ресурсів. Водночас деякі екологічні аспекти залишаються другорядними. Відповідно до ст. 1 ВКУ «Якість води – склад і фізичні характеристики води, що визначають її придатність для використання за призначенням». Водне законодавство України визначає забруднюючу речовину, як таку, що виникає або кількість якої збільшується у масиві приймаючої води внаслідок діяльності людини. Отже, йдеться про позитивні природжені концентрації речовин у приймаючій воді, вважаючи нульовими концентрації не існуючих речовин в умовах відсутності впливу суб'єкту скидання. Також у ВРД здійснюється юридичний поділ речовин (або ЗР), виходячи з їх властивостей, цільових завдань та операційних потреб законодавчого регулювання тоді як у ВКУ відсутній загальний підхід до РСЗР як до цілісного системно єдиного ЕП під інституту, складові якого визначено у ст. 10 ВРД 247 «комбінованого підходу до точкових і просторово-розподілених джерел» та у ст. 4 Директиви 2008/105/ЄС щодо «зон змішування».

Для успішного впровадження європейських стандартів у сферу водних ресурсів Україна може включити ряд таких заходів як: розробка чіткого документу, що вичерпно інтерпретуватиме європейські стандарти та надасть конкретні вказівки для їх впровадження; удосконалення та приведення у відповідність нормативно-правової бази, забезпечуючи її відповідність європейським стандартам у сфері водних ресурсів; підвищення прозорості та дозволеності громадської участі у розробках та впровадженні стратегій управління водними ресурсами; модернізація та розширення інфраструктури постачання та водовідведення для відповідності водо-європейським стандартам; розробка системи моніторингу, яка відслідковуватиме рівень забруднення та використання водних ресурсів та дозволить надавати звітність перед громадськістю.

Імплементація екологічного права ЄС у Водний кодекс України є кроком до забезпечення сталого використання та охорони водних ресурсів. Це впровадження сприятиме гармонізації національного законодавства з європейськими стандартами та забезпечуватиме високі стандарти управління водними ресурсами. Значну перешкоду імплементації створюють: 1) концептуальна невідповідність базових юридичних понять ВКУ та ВРД,

зокрема понять «забруднення» та «забруднююча речовина»; 2) відсутність в українському водному законодавстві поділу ЗР за їх небезпекою та за черговістю боротьби з ними; 3) недостатні фінансові та трудові ресурси, технічна обмеженість. Загалом ефективна імплементація європейських стандартів у Водний кодекс України вимагатиме не тільки політичної волі в законодавстві, але й постійного моніторингу, гнучкості у вирішенні викликів та взаємодії всіх сторін для забезпечення сталого та екологічно безпечного використання водних ресурсів України.

Необхідність покращення рівня практичного застосування екологічного законодавства в Україні стоїть досить гостро: багато положень чинних нормативно-правових актів не працюють, а механізмів покращення рівня імплементації не передбачено. Проблема недотримання поглиблюється ще й тим фактом, що наразі відбувається процес апроксимації екологічного законодавства України до норм та стандартів ЄС. А це означає, що окрім необхідності дієвих механізмів дотримання потрібні ще й механізми перевірки відповідності законодавства екологічним *acquis communautaire*.

1. Мірошниченко О. П. Особливості правового регулювання інституту відповідальності в екологічному праві Європейського Союзу. *Сучасні питання економіки і права*. 2011. № 1. С. 121–125.
2. Уберман В. І., Васьковець Л. А. Понятійні відмінності законодавчого регулювання скидання речовин у Європейському Союзі та в Україні. *Вчені записки. Сер. Юридичні науки*. 2020. Том 31 (70), № 4. Р. 82–92.
3. Микієвич М. М., Андрусевич Н. І., Будякова Т. О. Європейське право навколишнього середовища. *Львів : ЛНУ ім. І. Франка*. 2004.
4. Аль-Маайя А. Х. Дослідження нормативно-правової бази в системах окремих видів транспорту. *Вісник Інженерної академії України*. 2010. Вип. 3–4. С. 151–155.
5. Єрмошко О. В., Алпатова О. М. Екологічні аспекти водокористування в Україні. *Сучасні проблеми екології* : зб. тез XVIII Всеукраїнської наукової online-конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених з міжнародною участю. 2020. С. 45.
6. Шульга Є. В. Поняття інституту адміністративної відповідальності за порушення водного законодавства. *Вісник Запорізького національного університету*. 2010. № 3. С. 111–114.
7. URL: <http://eprints.kname.edu.ua/40298/1/167-168.pdf> (дата звернення: 14.10.2023).
8. Швець Ф. Д., Василів В. Б., Швець М. Д. Вплив інноваційних технологій на розвиток економічного потенціалу України. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування*. 2023. Вип. 2(102). С. 370–381.
9. Соколова А. К. Правові аспекти державного управління в галузі охорони вод і відтворення водних ресурсів. *Проблеми законності*. 2015. Вип. 128. С. 154–164.
10. Концепція реалізації державної політики у сфері промислового забруднення : проект розпорядження Кабінету Міністрів України. URL: <https://menr.gov.ua/projects/140/> (дата звернення: 14.10.2023).
11. Про встановлення рамок діяльності Співтовариства в галузі водної політики : Директива 2000/60/ ЄС Європейського Парламенту і Ради від 23 жовтня 2000 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_962 (дата звернення: 14.10.2023).
12. Уберман В. І., Васьковець Л. А. *Поетапне наближення українського еколого-правового інституту якості вод та її регулювання до законодавства Європейського Союзу*. Legislation of EU countries: history, shortcomings and prospects for the development : Collective monograph. Frankfurt (Oder) : Izdevniecība «Baltija Publishing», 2019. 360 p.